



# НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ

01008, Україна, місто Київ, вулиця Грушевського, будинок 5

№ 0402/6-339

«22» серпня 2020 року

**Конституційний Суд України**  
01033, м. Київ, вул. Жилинська, 14

**Суб'єкт права на конституційне подання**  
49 народних депутатів України

**Уповноважені представники суб'єкта права на конституційне подання:**

народний депутат України  
**Німченко Василь Іванович** (посвідчення № 140)  
(вул. Грушевського, 5, м. Київ, Україна, 01008;  
тел. (044) 255-31-60,  
електронна адреса: [nimchenko@rada.gov.ua](mailto:nimchenko@rada.gov.ua))

народний депутат України  
**Бурміч Анатолій Петрович** (посвідчення № 144)  
(вул. Грушевського, 5, м. Київ, Україна, 01008;  
тел. (044) 255-38-17,  
електронна адреса: [burmich@rada.gov.ua](mailto:burmich@rada.gov.ua))

народний депутат України  
**Приходько Наталія Ігорівна** (посвідчення № 150)  
(вул. Грушевського, 5, м. Київ, Україна, 01008;  
тел. (044) 255-47-66,  
електронна адреса: [prykhodko@rada.gov.ua](mailto:prykhodko@rada.gov.ua))

**КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ**  
**щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону**  
**України «Про Вищий антикорупційний суд» від 7 червня 2018 року**  
**№ 2447-VIII**

Відповідно до статей 147, 150 Конституції України № 254к/96-ВР від 28 червня 1996 року (Відомості Верховної Ради України, 23.07.1996), пункту першого статті 7, статей 51, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України» № 2136-VIII від 13 липня 2017 року (Голос України від

02.08.2017, № 141) суб'єкт права на конституційне подання 49 народних депутатів України звертаються до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 7 червня 2018 року № 2447–VIII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 24, ст. 212) зі змінами.

Закон України «Про Вищий антикорупційний суд» (далі – Закон № 2447), відповідно до його преамбули, визначає засади організації та діяльності Вищого антикорупційного суду, спеціальні вимоги до суддів цього суду та гарантії їх діяльності. Закон № 2447 набрав чинності 14 червня 2018 року, крім підпункту 3 пункту 2 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» щодо внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України, які набрали чинності з дня початку роботи Вищого антикорупційного суду – 5 вересня 2019 року.

На виконання вимог частини третьої статті 51 Закону України «Про Конституційний Суд України» *наводимо правове обґрунтування невідповідності Закону № 2447 положенням частині першій статті 1; частині першій статті 2; частині другій статті 5; частині першій, другій статті 8; статті 21; частинам другій, третій статті 22; частині першій статті 24; частині першій статті 38; частині другій статті 43; пункту 3 частини першої статті 85; пункту 14 частини першої статті 92; частині шостій статті 125; частинам першій, другій статті 126; частинам третій, четвертій статті 127; частині першій статті 128; пункту восьмому частини другої статті 129; частині першій статті 130; пункту 1 частини першої статті 131; статті 151<sup>2</sup> Конституції України.*

*І. Щодо невідповідності положень Закону № 2447 частині шостій статті 125, частинам другій, третій статті 22, пункту восьмому частини другої статті 129 Конституції України.*

Так, стаття 1 Закону № 2447 визначає статус Вищого антикорупційного суду як *постійно діючого вищого спеціалізованого суду у системі судуоустрою України* (частина перша). Тобто, згідно з вказаними положеннями розуміється, що Вищий антикорупційний суд у системі судуоустрою України діє як вищий спеціалізований суд.

Згідно зі статтею 125 Конституції України судуоустрій в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації; відповідно до закону можуть діяти вищі спеціалізовані суди (частини перша, четверта). Відповідно до статті 17 Закону України «Про судуоустрій і статус суддів», судуоустрій будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності; найвищим судом у системі судуоустрою є Верховний Суд; систему судуоустрою складають: 1) місцеві суди; 2) апеляційні суди; 3) Верховний Суд; для розгляду окремих категорій справ відповідно до цього Закону в системі судуоустрою діють вищі спеціалізовані суди (частини перша – третя).

У свою чергу, суди спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення (частина перша статті 18).

*Принцип територіальності* характеризує побудову системи судів загальної юрисдикції в контексті мережевого поширення судової юрисдикції на територію держави. *Принцип спеціалізації* полягає насамперед у тому, що суди мають бути організовані з урахуванням особливостей предмета судових справ за відповідною юрисдикцією та зумовленого цими особливостями виду судочинства. *Спеціалізована юрисдикція* передбачає процесуальну спеціалізацію, відповідно до якої особливості процедури розгляду конкретних справ, що підлягають юрисдикції певних спеціалізованих судів, мають бути оптимізовані до властивостей справ, які вони розглядають. Інакше кажучи, **спеціалізовані суди повинні здійснювати правосуддя за нормами спеціальних процесуальних кодексів, які максимально пристосовані до розгляду тих категорій справ, що віднесені до їх компетенції.**

Таким чином, усі суди в Україні поділяються за територіальним критерієм та є спеціалізованими за видами справ, які вони розглядають: загальні суди (цивільні, кримінальні справи, а також справи про адміністративні правопорушення); адміністративні суди (адміністративні справи); господарські суди (господарські справи).

Змістовний та системний аналіз конституційних норм, зокрема частини першої, четвертої статті 125 Конституції, які вказують на те, що sudoустрій в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації, дає підстави стверджувати, що Основний Закон України передбачає утворення тільки вищих спеціалізованих судів (у встановленому порядку) у межах відповідних юрисдикцій, де порядок розгляду справ, окрім інших аспектів, визначається спеціальним процесуальним законом (Цивільним процесуальним кодексом України – для цивільних справ, Кримінальним процесуальним кодексом України – для кримінальних, Кодексом адміністративного судочинства України – для адміністративних, Кодексом України про адміністративні правопорушення – для справ про адміністративні правопорушення).

Відсутність окремого процесуального закону є однією з основних ознак відсутності відповідної спеціалізації, яка визначена Конституцією України. Оскільки спеціалізація суду є конституційним принципом правосуддя, то суд, утворений з його порушенням є особливим, а не спеціалізованим. А за Конституцією України утворення особливих судів не допускається (частина шоста статті 125 Конституції України).

Принципи територіальності і спеціалізації характеризуються ідеєю єдності і цілісності судової влади: **жодний із судів не повинен наділятися особливим статусом**, а суди мають розрізнятися між собою лише предметом відання, колом та обсягом повноважень.

Відповідно до частини шостої статті 125 Основного Закону України створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

За шеститомною юридичною енциклопедією «*надзвичайні та особливі суди*» – суди, які утворювалися для вирішення окремих, особливих для даного періоду, категорій справ (*Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998. – Т 4: Н–П. – С. 26*).

Під *особливими* судами розуміються суди, створені для вирішення справ щодо окремих категорій (груп) населення, а також суди, утворені для вирішення окремих категорій судових справ в обхід встановленої законом підсудності. У науково-практичному коментарі до Конституції України також зазначається, що «в законодавстві й науці *під особливими судами* розуміють відокремлені судові установи зі своєю системою інстанцій для розгляду виділених із загального масиву певних категорій справ (як правило, тільки кримінальних)» (*Конституція України: Науково-практичний коментар / В.Б. Авер'янов, О.В. Батанов, Ю.В. Баулін та ін.; Ред. кол. В.Я. Тацій, Ю.П. Битяк, Ю.М. Грошевой та ін. – Харків: Видавництво «Право»; К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – С. 618).*

Конституційний Суд України у своєму Висновку у справі про Римський Статут Міжнародного кримінального суду від 11 липня 2001 року № 3-в/2001 констатував, що **надзвичайними і особливими судами за змістом статті 125 Конституції України є, по-перше, не міжнародні, а національні суди, по-друге, суди, створені для підміни звичайних судів, які належним чином не дотримують встановлених законом процедур** (абзац сьомий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Висновку).

*З аналізу положень Закону № 2447 вбачається, що Вищий антикорупційний суд за статусом має всі ознаки особливого суду з огляду на таке.*

1. До повноважень Вищого антикорупційного суду за частиною першою статті 4 Закону № 2447 віднесено:

*1) здійснення правосуддя як судом першої та апеляційної інстанцій у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до його юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також шляхом здійснення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у таких кримінальних провадженнях, здійснення правосуддя як судом першої та апеляційної інстанцій у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави в порядку цивільного судочинства;*

*2) аналіз судової статистики, вивчення та узагальнення судової практики у кримінальних та інших провадженнях, віднесених до його підсудності, інформування про результати узагальнення судової практики Верховного Суду та надання йому пропозицій до висновків щодо проектів законодавчих актів, які стосуються організації та діяльності Вищого антикорупційного суду, спеціальних вимог до суддів цього суду та гарантій їх діяльності, а також оприлюднення їх на своєму офіційному веб-сайті.*

Згідно з підпунктом «г» підпункту 3 пункту 2 Розділу VI («Прикінцеві та перехідні положення») Закону № 2447 з дня набрання чинності передбаченими ним змінами до Кримінального процесуального кодексу України Вищому антикорупційному суду підсудні кримінальні провадження стосовно

корупційних злочинів, передбачених в примітці до статті 45 Кримінального кодексу України, статтями 206<sup>2</sup>, 209, 211, 366<sup>1</sup> Кримінального кодексу України, якщо наявна хоча б одна з умов, передбачених пунктами 1 – 3 частини п'ятої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України (частина перша статті 33<sup>1</sup>).

Отже, Вищому антикорупційному суду підсудні кримінальні провадження стосовно злочинів, передбачених статтями 191, 206<sup>2</sup>, 209, 210, 211, 262, 308, 312, 313, 320, 354, 357, 364, 364<sup>1</sup>, 365<sup>2</sup>, 366<sup>1</sup>, 368, 368<sup>3</sup>, 368<sup>4</sup>, 368<sup>5</sup>, 369, 369<sup>2</sup>, 369<sup>3</sup>, 410 Кримінального кодексу України.

При цьому відповідно до частини третьої статті 33<sup>1</sup> Кримінального процесуального кодексу України інші суди, визначені цим Кодексом, не можуть розглядати кримінальні провадження щодо злочинів, які віднесені до підсудності Вищого антикорупційного суду, крім випадку, передбаченого абзацом сьомим частини першої статті 34 цього Кодексу, коли обвинувачений чи потерпілий є або був суддею чи працівником апарату Вищого антикорупційного суду і кримінальне провадження належить до підсудності цього суду.

**Таким чином, Вищий антикорупційний суд утворено виключно для розгляду виділених із загального масиву певних категорій кримінальних проваджень, що є однією з ознак статусу особливого суду.**

Порівняння категорій кримінальних проваджень, підсудних Вищому антикорупційному суду, а також складів злочинів, по яким досудове розслідування здійснюється детективами Національного антикорупційного бюро України (перелік яких міститься в частині п'ятій статті 216 Кримінального процесуального кодексу України), дає підстави для висновку, що визначена Законом № 2447 предметна підсудність Вищого антикорупційного суду не обмежується кримінальними провадженнями, що підслідні Національному антикорупційному бюро України (йдеться, зокрема, про статті 262, 308, 312, 313, 320, 357, 364<sup>1</sup>, 365<sup>2</sup>, 368<sup>3</sup>, 368<sup>4</sup>, 369<sup>3</sup> Кримінального кодексу України). Отже, має місце відсутність чіткості у визначенні та розмежуванні підсудності кримінальних проваджень Вищому антикорупційному суду та іншими судам в системі судоустрою України.

**Таким чином, Вищий антикорупційний суд створено для розгляду обмеженої кількості кримінальних проваджень, абстрактно визначеного кола кримінальних правопорушень. При цьому Вищому антикорупційному суду підсудні кримінальні провадження не лише стосовно корупційних злочинів, а й щодо злочинів у сфері господарської діяльності (статті 206<sup>2</sup>, 209, 211 Кримінального кодексу України), а також у сфері службової діяльності (стаття 366<sup>1</sup> Кримінального кодексу України), що свідчить про утворення вказаного суду для розгляду кримінальних проваджень щодо штучно виділеного із загального масиву переліку складів кримінальних правопорушень.**

2. Вищий антикорупційний суд створений для вирішення справ щодо окремих категорій осіб, тобто щодо окремих суб'єктів (певної групи посадовців), що ще раз підтверджує його особливий статус.

Вказані злочини мають бути вчинені Президентом України, повноваження якого припинено, народним депутатом України, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії, Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, Головою Національного агентства з питань запобігання корупції, його заступником, членом Ради Національного банку України, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України; державним службовцем, посада якого належить до категорії «А»; депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатом обласної ради, міської ради міст Києва та Севастополя, посадовою особою місцевого самоврядування, посаду якої віднесено до першої та другої категорій посад; суддею (крім суддів Вищого антикорупційного суду), суддею Конституційного Суду України, присяжним (під час виконання ним обов'язків у суді), Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої ради правосуддя, Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; прокурорами органів прокуратури, зазначеними у пунктах 1–4, 5–11 частини першої статті 15 Закону України «Про прокуратуру»; особою вищого начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, вищого складу Національної поліції, посадовою особою митної служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника митної служби III рангу і вище, посадовою особою органів державної податкової служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової служби III рангу і вище; військовослужбовцем вищого офіцерського складу Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України; керівником суб'єкта великого підприємництва, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків.

3. Наявність ознак особливого суду також вбачається у запроваджених Законом № 2447 винятках щодо процедури відбору та призначення на посаду судді Вищого антикорупційного суду, які суттєво відрізняються від конституційної (загальної) процедури відбору і призначення суддів.

Так, *частиною другою статті 7 Закону № 2447* встановлено такі додаткові (спеціальні) вимоги до судді Вищого антикорупційного суду, як стаж

роботи на посаді судді не менше п'яти років (пункт 1); досвід професійної діяльності адвоката, у тому числі щодо здійснення представництва в суді та/або захисту від кримінального обвинувачення щонайменше сім років (пункт 3), а *частиною четвертою статті 7 цього Закону* – необґрунтовані обмеження, встановлені для кандидатів на посади судді Вищого антикорупційного суду, наявність яких унеможлиблює їх призначення на цю посаду (пункти 1, 5, 6).

*Все це вказує на запровадження Законом № 2447 винятків щодо процедури відбору і призначення на посади суддів Вищого антикорупційного суду, які суттєво відрізняються від загальної процедури відбору і призначення суддів, що також свідчить про наявність особливого статусу Вищого антикорупційного суду (тобто він є особливим судом).*

Крім того, в контексті вищенаведеного, слід зазначити, що відповідно до статті 20 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», адміністративними посадами в суді є посади голови суду та заступника (заступників) голови суду; голова вищого спеціалізованого суду, його заступники обираються на посади зборами суддів відповідного суду з числа суддів цього суду шляхом таємного голосування більшістю від кількості суддів відповідного суду строком на три роки, але не більш як на строк повноважень судді, у порядку, визначеному законом (частини перша – третя).

У той же час, в статті 6 Закону № 2447, яка має назву «Голова Вищого антикорупційного суду, його заступник, Голова Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду», встановлено, що Голова Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду обирається в порядку та здійснює повноваження, що передбачені Законом України «Про судоустрій і статус суддів» (частина четверта).

Відтак існує правова невизначеність у тому, чи поширюються адміністративні повноваження Голови Вищого антикорупційного суду на діяльність Апеляційної палати цього суду. Таким чином, Апеляційна палата наділяється певними ознаками особливого суду, що Конституцією України не передбачено. Варто звернути увагу, що окремої палати для розгляду справ по першій інстанції Законом № 2447 не передбачено. Таким чином, Вищий антикорупційний суд (на чолі з його головою) зводиться виключно до тієї частини суду, яка не входить до складу Апеляційної палати. Це перетворює Апеляційну палату цього суду в окремий квазісудовий орган з антиконституційними повноваженнями.

У свою чергу, це, також, свідчить про те, що положення Закону № 2447 в частині визначення повноважень Голови Вищого антикорупційного суду не відповідає одному із елементів конституційного принципу верховенства права, закріпленого у статті 8 Конституції України, – правовій визначеності, адже вказане положення не містить чіткості, точності, зрозумілості й однозначності, та не спрямоване на забезпечення постійної прогнозованості ситуацій і правових відносин.

Таким чином, зміст правових норм має відповідати вимогам визначеності, ясності та недвозначності, оскільки інше не може забезпечити її

однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі.

4. Про ознаку, яка характеризує Вищий антикорупційний суд як особливий свідчить наявність у цієї судової установи своєї системи інстанцій.

Так, відповідно до частини першої статті 4 Закону № 2447 Вищий антикорупційний суд здійснює правосуддя як суд *першої* та *апеляційної* інстанції. Тобто судді Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду переглядають в апеляційному порядку судові рішення Вищого антикорупційного суду, ухвалені як судом першої інстанції.

Крім того, підпунктом «а» підпункту 3 пункту 2 Розділу VI («Прикінцеві та перехідні положення») Закону № 2447 пункт 20 частини першої статті 3 Кримінального процесуального кодексу України викладено в новій редакції, відповідно до якої Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду є судом апеляційної інстанції стосовно судових рішень Вищого антикорупційного суду, ухвалених як судом першої інстанції.

Більше того, підпунктом «б» підпункту 3 пункту 2 Розділу VI («Прикінцеві та перехідні положення») Закону № 2447 частину дванадцяті статті 31 Кримінального процесуального кодексу України викладено в новій редакції, відповідно до якої кримінальне провадження у Вищому антикорупційному суді під час досудового розслідування здійснюється слідчим суддею одноособово, а в разі оскарження його ухвал в апеляційному порядку – колегіально судом у складі не менше трьох суддів (абзац четвертий частини дванадцяті).

Очевидно, що в наведених нормах не враховано і проігноровано конституційний принцип інстанційності побудови системи судоустрою України, спрямований на забезпечення такої організації судів, яка необхідна для забезпечення права на перегляд судового рішення судом вищого рівня, а також доступу до правосуддя (стаття 55, 125, пункт 8 частини другої статті 129 Конституції України).

Відповідно до Конституції України, Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України; відповідно до закону можуть діяти вищі спеціалізовані суди (частини третя, четверта статті 125). При цьому, зі змісту наведених норм Основного Закону України, у їх взаємозв'язку, впливає, що діяльність як Верховного Суду, так і вищих спеціалізованих судів передбачає наявність нижчих судових інстанцій, рішення яких, вони і переглядатимуть в апеляційному чи касаційному порядку (з наявністю окремих категорій справ, у яких вказані судові органи виступатимуть як суди першої інстанції).

Таким ознакам в повній мірі відповідає Верховний Суд, на відміну від Вищого антикорупційного суду. Так, Законом України «Про судоустрій і статус суддів» в редакції від 2 червня 2016 року передбачалося створення у системі судоустрою Вищого антикорупційного суду як суду виключно першої інстанції з розгляду визначених категорій справ (стаття 31). Водночас в Законі № 2447 статус Вищого антикорупційного суду визначено вже по іншому – шляхом унормування створення в структурі цього суду Апеляційної палати.



За юридичною позицією Конституційного Суду України, викладеною в Рішенні від 11 грудня 2003 року № 20-рп/2003 (справа про Касаційний суд України), побудова системи судів загальної юрисдикції узгоджується зі стадіями судочинства, відповідними формами провадження (зокрема, в апеляційній і касаційній інстанціях) (абзац четвертий підпункту 4.2 пункту 4 мотивувальної частини). З огляду на це Конституційний Суд України у Рішенні від 12 липня 2011 року № 9-рп/2011 (справа щодо принципу інстанційності в системі судів загальної юрисдикції) наголосив, що **під принципом інстанційності слід розуміти таку організацію судової системи, яка забезпечує право на перегляд рішення суду нижчої інстанції судом вищої** (абзац сьомий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини).

Відповідно до статті 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюють виключно суди; делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються (частини перша, друга). Таким чином, делегування функції суду здійснення правосуддя в порядку апеляційного перегляду справи окремі частини суду – Апеляційній палаті Вищого антикорупційного суду – суперечить Конституції України. Такий перегляд може здійснювати лише (повноцінний) суд.

У той же час наділення Вищого антикорупційного суду повноваженням здійснювати правосуддя як суд апеляційної інстанції, тобто здійснювати перегляд судових рішень, ухвалених ним як судом першої інстанції та свідчить про те, що по суті Вищий антикорупційний суд визначений судом, що встановлює законність своїх рішень, а тому не відповідає основній засаді судочинства – забезпечення права на апеляційний перегляд справи (пункт 8 частини другої статті 129).

Оскільки Верховний Суд є щодо цієї категорії справ судом касаційної інстанції, а апеляційне оскарження (всупереч закону «Про судоустрій і статус суддів») покладено на Вищий антикорупційний суд, має місце грубе порушення конституційного права особи на апеляційне оскарження рішення суду.

Відповідно до статті 22 Конституції України, конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (частини друга, третя). Віднесення окремих судових справ до виключної юрисдикції Вищого антикорупційного суду є позбавленням особи її невід'ємного права на апеляційне оскарження рішення цього суду (пункт восьмий частини другої статті 129 Конституції України) і порушує, таким чином, конституційні гарантії, передбачені частинами другою, третьою статті 22 Основного Закону України.

Конституційна вимога здійснення апеляційного перегляду судових рішень судів першої інстанції саме вищестоящими судами в системі судоустрою України (а отже неможливість одночасного здійснення Вищим антикорупційним судом правосуддя як судом першої та апеляційної інстанцій у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до його юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави в порядку

цивільного судочинства), підтверджується також положеннями підпункту 11 пункту 16<sup>1</sup> Розділу XV («Перехідні положення») Основного Закону України, відповідно до яких представництво відповідно до пункту 3 частини першої статті 131<sup>1</sup> та статті 131<sup>2</sup> Конституції України виключно прокурорами або адвокатами у *Верховному Суді та судах касаційної інстанції* здійснюється з 1 січня 2017 року; у *судах апеляційної інстанції* – з 1 січня 2018 року; у *судах першої інстанції* – з 1 січня 2019 року.

Слід зазначити, що мети створення окремого антикорупційного суду у конституційний спосіб можна було б досягнути шляхом передбачення в системі судоустрою окремої ланки антикорупційних судів, забезпечивши дотримання принципу рівності можливостей доступу до правосуддя в оскарженні дій та рішень органів державної влади, що узгоджується з приписами статей 24, 125 Конституції України та положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року.

Як приклад, за основу можна було б взяти досвід створення адміністративних судів із започаткуванням всього ланцюга судової ієрархії – суди першої інстанції, апеляційні суди, касаційна інстанція. Натомість утворений відповідно до Закону № 2447 Вищий антикорупційний суд не відповідає одному з основних принципів судоустрою – принципу інстанційності побудови системи судоустрою України.

**Таким чином, Вищий антикорупційний суд, з огляду на визначені Законом № 2447 його статус та повноваження (частина перша статті 1, частина перша статті 4), вимоги до суддів цього суду (частини друга, четверта статті 7), наявність додаткових гарантій безпеки суддів Вищого антикорупційного суду (стаття 10), а також статус та процесуальні повноваження цього суду, визначені в пункті 20 частини першої статті 3, абзаци четвертому частини дванадцятої статті 31, частинах першій, третій статті 33<sup>1</sup> Кримінального процесуального кодексу України не є спеціалізованим у розумінні поняття «зовнішня спеціалізація». Він створений для вирішення лише окремих категорій справ (щодо вчинення абстрактно визначеного кола кримінальних правопорушень, з розширеною предметною підсудністю, яка включає не лише кримінальні провадження стосовно корупційних злочинів, підслідних Національному антикорупційному бюро України), що, як наслідок, сприяє відсутності чіткості у визначенні підсудності справ Вищому антикорупційному суду та іншим судам, та дає підстави для висновку, що положення частини першої статті 1, частини першої статті 4, частин другої, четвертої статті 7, статті 10 Закону № 2447 не базуються на принципі поваги прав і свобод людини, не створюють відповідних юрисдикційних механізмів для забезпечення справедливого правосуддя (на необхідності існування чого наголошував Конституційний Суд України зокрема, у абзаци 7 підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Висновку від 11 липня 2001 року № 3-в/2001).**

**Отже положення частини першої статті 1, частини першої статті 4, частин другої, четвертої статті 7, статті 10 Закону № 2447 є такими, що суперечать частині шостій статті 125 Основного Закону України з огляду**

на наділення Вищого антикорупційного суду всіма ознаками статусу особливого суду, створення якого не допускається. Крім того, положення частини першої статті 4 Закону № 2447 не відповідають частинам другій, третій статті 22, пункту восьмому частини другої статті 129 Конституції України.

*II. Положення Закону № 2447 мають ознаки невідповідності пункту 3 частини першої статті 85, пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України з огляду на таке.*

Згідно з частиною другою статті 2 Закону № 2447 *«зміни до цього Закону можуть вноситися виключно законами про внесення змін до Закону України «Про Вищий антикорупційний суд».*

Конституція України містить єдине виключення стосовно заборони внесення змін законом до інших законів, зупинення їх дії чи скасування – йдеться про Закон про Державний бюджет України. На цьому наголошував і Конституційний Суд України, за юридичною позицією якого *«законом про Державний бюджет України не можна вносити зміни до інших законів, зупиняти їх дію чи скасовувати їх, оскільки з об'єктивних причин це створює протиріччя у законодавстві; у разі необхідності зупинення дії законів, внесення до них змін і доповнень, визнання їх нечинними мають використовуватися окремі закони»* (абзаци третій, четвертий підпункту 5.4 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008; абзац четвертий підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 30 листопада 2010 року № 22-рп/2010).

Слід зазначити, що винятки з конституційних норм встановлюються самою Конституцією України, а не іншими нормативними актами, на чому також наголошував Конституційний Суд України, зокрема у Рішенні від 30 жовтня 1997 року № 5-зп (у справі К.Г. Устименка).

Значну кількість законів, що приймаються Верховною Радою України, становлять закони про внесення змін до чинних законодавчих актів. Зміни можуть вноситися до одного або декількох актів, якщо йдеться про необхідність оновлення пов'язаних питань, врегульованих більш ніж одним нормативним актом.

Якщо вести мову про внесення змін до засад організації та діяльності Вищого антикорупційного суду, то зміни швидше за все матимуть комплексний характер, а тому потребуватимуть внесення змін одразу до декількох законів України (*«Про судоустрій і статус суддів»*, *«Про Вищий антикорупційний суд»*, *Бюджетного кодексу України* тощо).

Отже, *частиною другою статті 2 Закону № 2447 встановлено непередбачені Конституцією України винятки з конституційних норм щодо неможливості внесення змін до Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» іншими законами, що суперечить пункту 3 частини першої статті 85, пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України.*

*III. Приписи оспорюваного Закону № 2447 мають ознаки невідповідності частині першій, другій статті 8, статтям 21, частині*

*першій статті 24, частині першій статті 38, частині другій статті 43, частинам третій, четвертій статті 127 Конституції України.*

Згідно з частиною третьою статті 127 Конституції України на посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою; законом можуть бути передбачені додаткові вимоги для призначення на посаду судді. Для суддів спеціалізованих судів відповідно до закону можуть бути встановлені *інші вимоги щодо освіти та стажу професійної діяльності* (частина четверта статті 127 Основного Закону України).

Конституційні вимоги до кандидатів на посаду суддів стосуються характеристик соціального статусу: громадянство, вік, досвід і стаж роботи, володіння державною мовою. Правовою нормою встановлюється лише нижня межа вікового і фахового цензу щодо цих кандидатів. Частиною четвертою статті 127 Основного Закону України передбачено можливість встановлення додаткових вимог до суддів спеціалізованих судів, а саме – щодо *освіти та стажу професійної діяльності*.

**Отже, судді спеціалізованого антикорупційного суду повинні мати такий самий статус та проходити ті ж самі процедури відбору, що й судді судів загальної юрисдикції; можуть бути встановлені лише додаткові вимоги щодо освіти та стажу професійної діяльності.**

Натомість за статтею 7 Закону № 2447 процедури відбору та призначення на посаду судді Вищого антикорупційного суду суттєво відрізняються від загальної процедури відбору і призначення суддів, що є недопустимим з конституційної точки зору.

Йдеться, зокрема, про «*досвід професійної діяльності адвоката, у тому числі щодо здійснення представництва в суді та/або захисту від кримінального обвинувачення щонайменше сім років*» (пункт 3 частини другої статті 7), а також про цілий ряд необґрунтованих обмежень до кандидатів на посаду судді Вищого антикорупційного суду, визначених у частині четвертій статті 7 Закону № 2447, як-то:

– *робота (проходження служби) в органах прокуратури України, внутрішніх справ України, Національної поліції України, Державному бюро розслідувань, інших правоохоронних органах (органах правопорядку), податковій міліції, Службі безпеки України, митних органах, Національному антикорупційному бюро України, Національному агентстві з питань запобігання корупції, Національному агентстві України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Антимонопольному комітеті України, Рахунковій палаті, центральному органі виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму (пункт 1);*

– членство у Вищій кваліфікаційній комісії суддів України або Вищій раді юстиції до набрання чинності Законом України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» (пункт 5) – при цьому без визначення конкретного періоду роботи у вказаних установах;

– входження до складу Міжвідомчої комісії з питань державних закупівель до створення електронної системи закупівель відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» (пункт 6).

Наведене дає підстави для висновків про запровадження частинами другою, четвертою статті 7 Закону № 2447 винятків щодо процедури відбору і призначення на посаду судді Вищого антикорупційного суду, що суттєво відрізняється від загальної процедури відбору і призначення суддів (розширюючи конституційні вимоги до кандидатів на посаду суддів – частина третя статті 127 Основного Закону України), та встановлюючи додаткові непередбачені Конституцією України вимоги до кандидатів на посаду судді Вищого антикорупційного суду спеціалізованих вимог, що також суперечить частині четвертій статті 127 Конституції України.

Крім того, за Конституцією України законодавець повноважний встановлювати додаткові вимоги до окремих категорій суддів лише щодо стажу, віку та їх професійного рівня порівняно із основними вимогами для зайняття посади професійного судді (частина п'ята статті 127 Основного Закону України), на цьому наголошував Конституційний Суд України, зокрема, в абзаці третьому підпункту 3.3 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 5 квітня 2011 року № 3-рп/2011.

Встановивши в частині четвертій статті 7 Закону № 2447 обмеження до кандидатів на посаду судді Вищого антикорупційного суду, Верховна Рада України вийшла за межі конституційних повноважень та порушила конституційний принцип рівності людей у своїх правах, зокрема, у праві на зайняття посади судді Вищого антикорупційного суду тих осіб, які займали посади або пов'язані роботою (проходили службу) в установах та організаціях, визначених пунктами 1, 5, 6 частини четвертої статті 7 Закону № 2447, чим порушила вимоги статті 21, частини першої статті 24, частини першої статті 38, частини другої статті 43 Конституції України.

Наведені у вказаних положеннях пунктів 1, 5, 6 частини четвертої статті 7 Закону № 2447 обмеження також не можна вважати кваліфікаційними вимогами до кандидатів на посаду судді Вищого антикорупційного суду. Конституційний Суд України в абзаці третьому пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 18 квітня 2000 року № 5-рп/2000 зазначив, що *встановлення Конституцією України та законами України певних кваліфікаційних вимог не порушує конституційного принципу рівності, адже всі громадяни, які відповідають конкретним кваліфікаційним вимогам, мають право займати відповідні посади.*

Більше того, закріпивши у частині четвертій статті 7 Закону № 2447 (насамперед у пунктах 1, 5, 6) обмеження для кандидатів на посаду судді Вищого антикорупційного суду **Верховна Рада України фактично порочить та принижує авторитет органів прокуратури України, внутрішніх справ України, Національної поліції України, Державного бюро розслідувань, інших**

правоохоронних органів (органів правопорядку), податкової міліції, Служби безпеки України, митних органів, Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства з питань запобігання корупції, Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Антимонопольного комітету України, Рахункової палати, а також Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради юстиції, оскільки припускає, що особи, які працювали на цих посадах (проходили службу у вказаних установах, організаціях) вчиняли або можуть вчинити корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, що не утверджує авторитет України як правової держави, а також є порушення конституційної гарантії, яка встановлює право кожного на працю та рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності (статті 43 Конституції України).

Слід зазначити, що положення «...також володіє знаннями та практичними навичками, необхідними для здійснення судочинства у справах, пов'язаних з корупцією...», що структурно розміщено в абзаці першому частини другої статті 7 Закону № 2447, не відповідає одному із елементів конституційного принципу верховенства права – правовій визначеності, адже вказане положення не містить чіткості, точності, зрозумілості й однозначності, та не спрямоване на забезпечення постійної прогнозованості ситуацій і правових відносин.

Зокрема, «володіння знаннями та практичними навичками, необхідного для здійснення судочинства у справах, пов'язаних з корупцією» є оціночним поняттям, відповідно до кожного кандидата на посаду судді Вищого антикорупційного суду можуть застосовуватися відмінні вимоги, а не закріплення на законодавчому рівні чітких вимог з цього приводу не відповідає вимогам визначеності, ясності та недвозначності, не забезпечує однакового застосування цього положення, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминує призводити до сваволі.

Також, принципом правової визначеності передбачено, що обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлених такими обмеженнями. Тобто обмеження будь-якого права повинне базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки (*абзац третій підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010*).

Отже, положення частини другої статті 7 Закону № 2447 також є таким, що не відповідає частині першій статті 8 Конституції України.

***IV. Щодо невідповідності Закону № 2447 частині першій статті 1, частині першій статті 2, частині другій статті 5, частині першій статті 128, пункту 1 частини першої статті 131 Основного Закону України.***

Згідно з частиною першою статті 128 Основного Закону України призначення на посаду судді здійснюється Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, встановленому законом.

Відповідно до частини першої статті 131 Конституції України в Україні діє Вища рада правосуддя, яка вносить подання про призначення судді на посаду (пункт 1); ухвалює рішення стосовно порушення суддею чи прокурором вимог щодо несумісності (пункт 2); розглядає скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора (пункт 3); ухвалює рішення про звільнення судді з посади (пункт 4); надає згоду на затримання судді чи утримання його під вартою (пункт 5); ухвалює рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя (пункт 6); вживає заходів щодо забезпечення незалежності суддів (пункт 7); ухвалює рішення про переведення судді з одного суду до іншого (пункт 8); здійснює інші повноваження, визначені цією Конституцією та законами України (пункт 9).

Отже, призначенням Вищої ради правосуддя є формування високопрофесійного суддівського корпусу, здатного якісно здійснювати правосуддя. При цьому така участь має бути активною, адже саме на цей конституційний орган покладено обов'язок не лише забезпечувати добір кандидатів на посаду суддів, а й вживати заходів щодо забезпечення незалежності суддів, приймати рішення про звільнення судді з посади тощо.

З цього приводу необхідно додатково звернути увагу на позицію, висловлену Венеціанською комісією, за якою рада правосуддя має чинити вирішальний вплив на призначення, кар'єрне зростання суддів і на покарання суддів у дисциплінарному порядку (можливо через дисциплінарну комісію, створену при раді) (Доповідь Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанська Комісія) щодо призначення суддів, ухвалена на 70 пленарному засіданні (Венеція, 16–17 березня 2007 року) § 25, 49).

Натомість за положеннями частин четвертої, п'ятої статті 8 Закону № 2447 Вища рада правосуддя лише формально залучена до призначення суддів Вищого антикорупційного суду, що підтверджується таким:

1) Громадська рада міжнародних експертів бере участь в кваліфікаційному оцінюванні відповідності кандидатів на посади суддів Вищого антикорупційного суду (при цьому не лише в частині відповідності критеріям добросовісності, а й *наявності знань та практичних навичок для розгляду справ*, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду) (частина четверта статті 8);

2) *за ініціативою не менше трьох членів Громадської ради міжнародних експертів питання відповідності будь-якого кандидата на посаду судді Вищого антикорупційного суду критеріям, зазначеним в частині четвертій статті 8 Закону № 2447, розглядається на спеціальному спільному засіданні Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Громадської ради міжнародних експертів*; рішення щодо відповідності такого кандидата цим критеріям ухвалюється більшістю від спільного складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та членів Громадської ради міжнародних експертів, за умови, що за нього проголосували

не менше половини членів Громадської ради міжнародних експертів; у разі неприйняття такого рішення кандидат вважається таким, що припинив участь у конкурсі (частина п'ята статті 8).

Отже, вирішальну роль у доборі кандидатів на посади суддів Вищого антикорупційного суду належить Громадській раді міжнародних експертів, що в прямому зв'язку є зовнішнім впливом на формування суддівського корпусу цього суду та посяганням на суверенітет в управлінні державними справами, оскільки носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (статті 5 Конституції України).

Таким чином, Вища рада правосуддя лише формально залучена до процедури відбору кандидатів на посаду судді Вищого антикорупційного суду, повністю пов'язана оцінкою Громадської ради міжнародних експертів, та фактично позбавляється своїх конституційних повноважень щодо формування високопрофесійного суддівського корпусу. Слід також зазначити, що Законом № 2447 (зокрема статтею 9) чітко не розкрито, які міжнародні організації можуть бути залучені для висунення кандидатів до складу Громадської ради міжнародних експертів, відповідно до яких критеріїв висуваються ці кандидати, та як забезпечити дійсно справедливий конкурсний процес для цих осіб, аби обрати найбільш відповідних кандидатів.

У Конституції України визначено, що Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава; суверенітет України поширюється на всю її територію (стаття 1, частина перша статті 2 Конституції України). Україна є республікою; носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ; народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (частина друга статті 5 Конституції України). Це імперативна, виключна (вичерпна) норма, яка розширеному тлумаченню не підлягає.

Повноваження Громадської ради міжнародних експертів (фактичне право вето) однозначно свідчить про наділення цього органу тією владою, що може здійснюватися виключно або безпосередньо народом (вибори, референдуми тощо) або через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Оскільки Громадська рада міжнародних експертів не є ані органом державної влади, ані органом місцевого самоврядування, її рішення можуть мати виключно (категорично) рекомендаційний характер. Натомість наділення цієї інституції владними повноваженнями суперечить конституційним положенням про здійснення влади народом безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

***Отже, положення частин четвертої, п'ятої статті 8 Закону № 2447 не відповідають частині першій статті 1, частині першій статті 2, частині другій статті 5, частині першій статті 128, пункту 1 частини першої статті 131 Основного Закону України.***

***V. Положення Закону № 2447 мають ознаки невідповідності частині першій статті 8, частинам першій, другій статті 126 Конституції України з огляду на таке.***



Відповідно до пункту 3 частини першої статті 11 Закону № 2447 з метою моніторингу доброчесності, відповідності рівня життя судді Вищого антикорупційного суду та наявного у нього і членів його сім'ї майна одержаним ними доходам, перевірки на наявність у судді Вищого антикорупційного суду конфлікту інтересів та ознак незаконного збагачення проводяться: поряд із повною перевіркою в порядку, встановленому Законом України «Про запобігання корупції», всіх декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що подані суддями Вищого антикорупційного суду, результати якої включаються до суддівського досьє судді Вищого антикорупційного суду, а також моніторингом у порядку, встановленому Законом України «Про запобігання корупції», способу життя суддів Вищого антикорупційного суду та членів їхніх сімей на вимогу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради правосуддя, Громадської ради доброчесності, а також на підставі інформації, отриманої від фізичних та юридичних осіб, із засобів масової інформації та інших відкритих джерел інформації, що містить відомості про невідповідність рівня життя суб'єктів декларування задекларованим ними майну і доходам, додатково ще й *«інші заходи фінансового та іншого контролю, моніторингу за додержанням законодавства у сфері запобігання корупції, передбачені законом»*.

Конституційний Суд України у Рішенні від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010 вказав, що одним із елементів конституційного принципу верховенства права є принцип правової визначеності (абзац третій підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини). Принцип правової визначеності вимагає чіткості, зрозумілості й однозначності правових норм, зокрема їх передбачуваності (прогнозованості) та стабільності (абзац шостий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 20 грудня 2017 року № 2-р/2017). Юридична визначеність передбачає, що законодавець повинен прагнути до чіткості та зрозумілості у викладенні норм права. Кожна особа відповідно до конкретних обставин має орієнтуватися в тому, яка саме норма права застосовується у певному випадку, та мати чітке розуміння щодо настання конкретних правових наслідків у відповідних правовідносинах з огляду на розумну та передбачувану стабільність норм права (абзаци п'ятий, шостий підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 20 червня 2019 року № 6-р/2019).

У доповіді «Верховенство права», схваленої Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеціанською Комісією) на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року), наголошено, що принцип правової визначеності є ключовим у питанні довіри до судової системи і верховенства права (пункт 44); правова визначеність передбачає, що норми права повинні бути зрозумілими і точними, а також спрямованими на забезпечення постійної прогнозованості ситуацій і правових відносин (пункт 46).

Таким чином, зміст правових норм має відповідати вимогам визначеності, ясності та недвозначності, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі.

Слід зазначити, що гарантії самостійності, незалежності і недоторканності суддів як носіїв судової влади визначені у статтях 6, 126, 129 Основного Закону України, згідно з якими державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову; судді, здійснюючи правосуддя, є незалежними, а вплив на них у будь-який спосіб забороняється; незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією і законами України. Відповідно до юридичної позиції Конституційного Суду України, викладеної у пункті 2 резолютивної частини Рішення від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004 «положення частини другої статті 126 Конституції України «вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється» треба розуміти як забезпечення незалежності суддів у зв'язку із здійсненням ними правосуддя, а також як заборону щодо суддів будь-яких дій незалежно від форми їх прояву з боку державних органів, установ та організацій, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, фізичних та юридичних осіб з метою перешкодити виконанню суддями професійних обов'язків або схилити їх до винесення неправосудного рішення тощо».

Враховуючи, що положення пункту 3 частини першої статті 11 Закону № 2447 сформульовані таким чином («*інші заходи фінансового та іншого контролю...*»), що не можуть забезпечувати їх зрозумілість, несуперечливість та прогнозованість, а також допускають широкі дискреційні повноваження державних органів, все це може призвести до їх неоднакового розуміння та тлумачення, та, відповідно, різного застосування, що суперечить частині першій статті 8 Основного Закону України, а також може призвести до здійснення впливу на суддю, (що прямо забороняється частиною другою статті 126 Конституції України), порушуючи принцип незалежності суддів (а тому також не відповідають частині першій статті 126 Основного Закону України) та звужуючи гарантії їх самостійності.

#### ***VI. Щодо невідповідності Закону № 2447 частинам першій, другій статті 126, частині першій статті 130 Конституції України.***

Вище вже було зазначено про гарантування Конституцією і законами України незалежності і недоторканності судді, заборони впливу на суддю у будь-який спосіб (частини перша, друга статті 126), а також про обов'язок держави забезпечувати фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів (частина перша статті 130).

Конституційний Суд України у Рішенні від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013 зазначив, що положення Конституції України стосовно незалежності суддів «пов'язані з принципом поділу державної влади та обумовлені необхідністю забезпечувати основи конституційного ладу, права людини, гарантувати самостійність і незалежність судової гілки влади» (абзац другий підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини).

Отже, захищеність суддів на рівні Конституції України є найважливішою гарантією незалежності судової влади, неупередженого, об'єктивного, безстороннього та незалежного виконання суддями своїх обов'язків щодо

захисту прав і свобод людини і громадянина, забезпечення верховенства права та конституційного ладу в державі.

У міжнародних документах з питань статусу та незалежності суддів, зокрема у Монреальській універсальній декларації про незалежність правосуддя (Перша світова конференція з незалежності правосуддя, Монреаль, 1983 рік), Основних принципах незалежності судових органів (схвалених резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та від 13 грудня 1985 року), Рекомендаціях щодо ефективного впровадження основних принципів незалежності судових органів (прийнятих резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 1989/60 та схвалених резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 44/162 від 15 грудня 1989 року), Європейському статуті судді (ухваленому Європейською Асоціацією Суддів у 1993 році), Європейській хартії про закон «Про статус суддів» (10 липня 1998 року), Загальній (Універсальній) хартії судді, ухваленій 17 листопада 1999 року Центральною Радою Міжнародної Асоціації Суддів в Тайпеї (Тайвань), звернуто увагу на необхідність усіма можливими національними та міжнародними органами *гарантувати незалежність суддів, у тому числі і здійснювати належне матеріальне забезпечення суддів*. «Незалежна судова система потребує відповідної економічної основи; саме держава повинна забезпечувати судову владу належними ресурсами в достатній кількості для того, щоб запобігти будь-якому впливу, як з боку виконавчої, так і з боку законодавчої влади; *навіть якщо держава потерпає від нестачі фінансових ресурсів, судді та суди, як фундаментальна частина держави, повинні отримувати їхню частину доступного фінансування в повному обсязі настільки, наскільки це можливо*» (висновки «Економіка, юрисдикція та незалежність» (Перша експертна комісія Міжнародної Асоціації Суддів, Монтевідео, 21–24 листопада 2005 року).

Гарантії незалежності суддів неодноразово були предметом розгляду Конституційного Суду України, який сформулював низку юридичних позицій з цього питання. Так, зокрема, Конституційний Суд України зазначав:

– «закріплені Конституцією та законами України гарантії незалежності суддів як необхідні умови здійснення правосуддя неупередженим, безстороннім і справедливим судом мають бути реально забезпечені» (абзац сьомий підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004);

– «однією з конституційних гарантій незалежності суддів є особливий порядок фінансування судів» (абзац третій пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 24 червня 1999 року № 6-рп/99);

– «стале забезпечення фінансування судів з метою створення належних умов для їх функціонування та діяльності суддів... є однією з конституційних гарантій реалізації прав і свобод громадян, їх судового захисту» (абзац п'ятий пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 3 жовтня 2001 року № 12-рп/2001);

– «особливий порядок фінансування судів і діяльності суддів є однією з конституційних гарантій їх незалежності і спрямований на забезпечення належних умов для здійснення незалежного правосуддя» (абзац дев'ятий

пункту 7 мотивувальної частини Рішення від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005).

Слід зазначити, що обов'язок держави щодо забезпечення фінансування та належних умов для функціонування судів і діяльності суддів, закріплений у статті 130 Конституції України, є однією з конституційних гарантій незалежності суддів. Важливим механізмом забезпечення особливого порядку фінансування судів є встановлений частиною першою статті 130 Конституції України обов'язок держави забезпечувати таке фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів, які б обмежили будь-який вплив на суд та забезпечили гарантування судової діяльності на основі принципів і приписів Конституції України.

Натомість за положенням частини першої статті 5 Закону № 2447 *«кількість суддів Вищого антикорупційного суду визначається відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у межах видатків, передбачених у Державному бюджеті України на утримання цього суду, та із окремим встановленням, у межах кількості суддів Вищого антикорупційного суду, кількості суддів Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду»*.

Таким чином, кількість суддів Вищого антикорупційного суду залежить від меж видатків, передбачених у Державному бюджеті України, та не залежить від реальної необхідності у певній їх кількості, що створює загрозу для незалежності як судді цього суду, так і судової влади в цілому, а також передумови для впливу на цей суд через розмір його забезпечення.

Обмеження видатків фінансування судової влади не гарантує належних умов для повного і незалежного здійснення правосуддя та функціонування судів і підриває довіру громадян до державної влади, ставить під загрозу утвердження і забезпечення захисту прав і свобод людини.

Крім того, відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, ратифікованої Верховною Радою України 17 липня 1997 року, серед засобів захисту прав і свобод людини і громадянина особлива роль належить незалежному і безсторонньому суду (стаття 61). Згідно з Основними принципами незалежності судових органів, схваленими резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 29 листопада та 13 грудня 1985 року, на кожен державу – члена ООН покладається зобов'язання виділяти відповідні кошти, які давали б змогу судовим органам належним чином виконувати свої функції. Незалежність судових органів гарантується державою і закріплюється в конституції або законах країни. Усі державні та інші установи зобов'язані поважати незалежність судових органів і дотримуватися її (пункти 1, 7).

*Отже, положення частини першої статті 5 Закону № 2447 суперечить частинам першій, другій статті 126, частині першій статті 130 Конституції України.*

Враховуючи вищевикладене, відповідно до положень частини першої статті 152 Основного Закону України закони за рішенням Конституційного Суду України визнаються неконституційними повністю чи в окремій частині, якщо вони не відповідають Конституції України.

Беручи до уваги, те що оспорювані положення Закону, які визначають його правову природу (правове визначення), сутність та ціль, не відповідають Конституції України, його норми, враховуючи їх юридичну невизначеність, звужують існуючий об'єм і зміст прав громадян, в тому числі, трудових, які проголошені Конституцією та законами України, є всі підстави для визнання Закону № 2447 неконституційним повністю.

Разом з тим, оскільки положення частини першої статті 1 (яка визначає статус Вищого антикорупційного суду), частини другої статті 2 (щодо особливостей внесення змін до Закону № 2447), частини першої статті 4 (якими закріплено повноваження Вищого антикорупційного суду), частини першої статті 5 (щодо визначення кількості суддів Вищого антикорупційного суду), частин другої, четвертої статті 7 (в частині визначення вимог до судді Вищого антикорупційного суду, а також обмежень до кандидатів на посаду судді цього суду), частин четвертої, п'ятої статті 8 (якими регламентовано проведення конкурсу на зайняття посади судді Вищого антикорупційного суду та наділено владними повноваженнями Громадську раду міжнародних експертів), статті 10 (додаткові гарантії безпеки суддів Вищого антикорупційного суду), пункту 3 частини першої статті 11 (моніторинг доброчесності суддів Вищого антикорупційного суду), статті 13 (забезпечення житлових умов суддів Вищого антикорупційного суду) Закону № 2447 **мають всі ознаки невідповідності Основному Закону України, а тому за умови визнання Конституційним Судом України цих положень такими, що не відповідають Конституції України (неконституційними) Закон № 2447 втратить своє юридичне значення в цілому, його не можна застосувати як цілісний правовий акт. Зазначене є підставою для визнання Закону № 2447 неконституційним повністю.**

Слід зазначити, що Конституційний Суд України у своїй практиці вже застосовував такий підхід, коли визнавши неконституційними окремі положення нормативно-правового акту, які мають ключове значення та без яких цей акт не можна застосовувати як цілісний правовий документ, в кінцевому підсумку з цих підстав визнавав весь (повністю) нормативно-правовий акт таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним).

Йдеться, зокрема, про Закон України «Про особливості звільнення з посад осіб, які суміщають депутатський мандат з іншими видами діяльності». Так, у Рішенні від 29 січня 2008 року № 2-рп/2008 Конституційний Суд України зазначив, **«що за умови визнання неконституційними статей 3, 4, 5, частин другої, третьої статті 7 Закону України «Про особливості звільнення з посад осіб, які суміщають депутатський мандат з іншими видами діяльності» він втрачає юридичне значення в цілому, його не можна застосувати як цілісний правовий акт. Зазначене є підставою для**

*визнання Закону неконституційним повністю» (абзац другий підпункту 6.3.4. підпункту 6.3 пункту 6 мотивувальної частини).*

Отже, є усі підстави для застосування Конституційним Судом України вищезазначеного підходу та визнання Закону № 2447 неконституційним повністю (в цілому), адже ключові положення цього нормативно-правового акта (щодо статусу, повноважень Вищого антикорупційного суду, визначення кількості суддів цього суду, та вимог до кандидатів на посаду судді, процедури проведення конкурсу тощо) мають явні (очевидні) ознаки невідповідності Основному Закону України, та без яких Закон № 2447 не можна застосовувати взагалі.

***VII. Щодо визнання конституційного провадження невідкладним та встановлення порядку і строків виконання рішення.***

Оскільки оспорюваний в даному конституційному поданні Закон № 2447 не відповідає Конституції України, а його правозастосування призводить до порушення гарантованих Конституцією засад функціонування судоустрої в Україні та звуження прав суддів щодо їх незалежності та недоторканості, з метою запобігання подальшим негативним наслідкам від застосування неконституційних положень, - просимо Конституційний Суд України визнати конституційне провадження у справі невідкладним та розглянути його у місячний строк згідно з пунктом 3 частини третьої статті 75 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Також, суб'єкт права на конституційне подання просить Конституційний Суд України відповідно до частини першої статті 97 Закону України «Про Конституційний Суд України» встановити порядок і строки виконання прийнятого рішення, передбачивши, що положення законів України до яких вносились зміни оспорюваним Законом № 2447 діють в первинній редакції.

**Виходячи з викладеного, керуючись статтями 147, 150, 152 Конституції України, статтями 51, 52, 75, 97 Закону України «Про Конституційний Суд України», –**

### **ПРОСИМО:**

- 1. Відкрити конституційне провадження у справі за конституційним поданням \_\_ народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 7 червня 2018 року № 2447–VIII зі змінами;**
- 2. Визнати провадження за цим конституційним поданням невідкладним і розглянути його у місячний строк, визначений пунктом 3 частини третьої статті 75 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII;**

3. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним) Закон України «Про Вищий антикорупційний суд» від 7 червня 2018 року № 2447-VIII зі змінами;

4. Залучити до участі в конституційному провадженні уповноважених представників суб'єкта права на конституційне подання:

народних депутатів України:

Німченка Василя Івановича  
Бурміча Анатолія Петровича  
Приходько Наталію Ігорівну

#### ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ І МАТЕРІАЛІВ, ЩО ДОДАЮТЬСЯ:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (*Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 30, стаття 141*) – (витяг);

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року – (витяг);

3. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII (*Відомості Верховної Ради України, 2017 р., № 35, стаття 376*) – (витяг);

4. Закон України «Про Вищий антикорупційний суд» від 7 червня 2018 року № 2447-VIII (*Відомості Верховної Ради України, 2018 р., № 24, стаття 212*);

5. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII (*Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 31, стаття 545*) – (витяг);

6. Кримінальний процесуальний кодекс України (*Відомості Верховної Ради, 2013 р., № 9-10, стаття 88*) – (витяг);

7. Рішення Конституційного Суду України від 30 жовтня 1997 року № 5-зп у справі щодо офіційного тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України «Про інформацію» та статті 12 Закону України «Про прокуратуру» (справа К.Г. Устименка);

8. Рішення Конституційного Суду України від 18 квітня 2000 року № 5-рп/2000 у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини другої статті 5 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (справа про віковий ценз);

9. Рішення Конституційного Суду України від 3 жовтня 2001 року № 12-рп/2001 у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 32 Закону України «Про Державний бюджет України на 2000 рік» та статті 25 Закону України «Про Державний бюджет України на 2001 рік» (справа про відшкодування шкоди державою);

10. Рішення Конституційного Суду України від 11 грудня 2003 року № 20-рп/2003 у справі за конституційним поданням 62 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3 частини другої статті 18, статей 32, 33, 34, 35, 36, 37, підпункту 5 пункту 3 розділу VII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій України» (справа про Касаційний суд України);

11. Рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126 Конституції України та частини другої статті 13 Закону України «Про статус суддів» (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу);

12. Рішення Конституційного Суду України від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008 у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 65 розділу I, пунктів 61, 62, 63, 66 розділу II, пункту 3 розділу III Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» і 101 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 67 розділу I, пунктів 1-4, 6-22, 24-100 розділу II Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (справа щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України);

13. Рішення Конституційного Суду України від 30 листопада 2010 року № 22-рп/2010 у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 14, 24, 64, пунктів 7-13 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2010 рік»;

14. Рішення Конституційного Суду України від 5 квітня 2011 року № 3-рп/2011 у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини четвертої статті 26, частини третьої статті 31, частини другої статті 39 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (справа про стаж для зайняття посади судді в апеляційних, вищих спеціалізованих судах та Верховному Суді України);

15. Рішення Конституційного Суду України від 12 липня 2011 року № 9-рп/2011 у справі за конституційними поданнями 54 народних депутатів України та Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України (щодо принципу інстанційності в системі судів загальної юрисдикції);

16. Рішення Конституційного Суду України від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин



третьої, десятої статті 133 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у редакції Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд»;

17. Рішення Конституційного Суду України від 20 червня 2019 року № 6-р/2019 у справі за конституційним поданням 62 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів»;

18. Висновок Конституційного Суду України від 11 липня 2001 року № 3-в/2001 у справі про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут);

19. Доповідь щодо призначення суддів, схвалена Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеціанською Комісією) на 70 пленарному засіданні (Венеція, 16–17 березня 2007 року) (CDL-AD(2007)028);

20. Доповідь «Верховенство права», схвалена Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеціанською Комісією) на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року) (CDL-AD(2011)003rev);

21. Висновки «Економіка, юрисдикція та незалежність» (Перша експертна комісія Міжнародної Асоціації Суддів, Монтевідео, 21–24 листопада 2005 року).




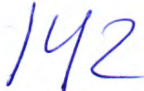




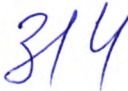
22. Додаток до конституційного подання про визнання такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними) окремих положень Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 7 червня 2018 року № 2447–VIII, а також цього Закону в цілому, окремих положень Кримінального процесуального кодексу України з підписами 49 народних депутатів України на 6 арк.

**Додаток до конституційного подання  
щодо відповідності Конституції України (конституційності)  
Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»  
від 7 червня 2018 року № 2447-VIII**

№	Прізвище, ім'я та по батькові народного депутата України	№ посвідчення	Підпис
1.	Абрамович Ігор Олександрович	№138	
2.	Бойко Юрій Анатолійович	125	
3.	Борт Віталій Петрович	052	
4.	Бурміч Анатолій Петрович	№144	
5.	Волошин Олег Анатолійович	№154	
6.	Гнатенко Валерій Сергійович	5260	
7.	Дунаєв Сергій Володимирович	№133	
8.	Загородній Юрій Іванович	143	
9.	Іоффе Юлій Якович	136	
10.	Ісаєнко Дмитро Валерійович	139	

10 (десять) підписів

**Додаток до конституційного подання  
щодо відповідності Конституції України (конституційності)  
Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»  
від 7 червня 2018 року № 2447-VIII**

№	Прізвище, ім'я та по батькові народного депутата України	№ посвідчення	Підпис
11.	Кальцев Володимир Федорович	108	
12.	Качний Олександр Сталіноленович	160	
13.	Кива Ілля Володимирович	158	
14.	Кісільов Ігор Петрович	142	
15.	Козак Тарас Романович		
16.	Колтунович Олександр Сергійович	166	
17.	Королевська Наталія Юріївна	128	
18.	Кузьмін Ренат Равелійович	105	
19.	Ларін Сергій Миколайович	132	
20.	Лукашев Олександр Анатолійович	314	

*9 (дев'ять) підписів*

**Додаток до конституційного подання  
щодо відповідності Конституції України (конституційності)  
Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»  
від 7 червня 2018 року № 2447-VIII**

№	Прізвище, ім'я та по батькові народного депутата України	№ посвідчення	Підпис
21.	Льовочкін Сергій Володимирович	129	
22.	Льовочкіна Юлія Володимирівна		
23.	Макаренко Михайло Васильович	153	
24.	Мамка Григорій Миколайович	<del>147</del>	
25.	Мамоян Суто Чолоєвич	157	
26.	Медведчук Віктор Володимирович	127	
27.	Мороз Володимир Вікторович	266	
28.	Німченко Василь Іванович	130	
29.	Павленко Юрій Олексійович	149	
30.	Папієв Михайло Миколайович	137	

9 (дев'ять) підписів

**Додаток до конституційного подання  
щодо відповідності Конституції України (конституційності)  
Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»  
від 7 червня 2018 року № 2447-VIII**

№	Прізвище, ім'я та по батькові народного депутата України	№ посвідчення	Підпис
31.	Плачкова Тетяна Михайлівна	155	
32.	Пономарьов Олександр Сергійович	284	
33.	Приходько Наталія Ігорівна	150	
34.	Пузанов Олександр Геннадійович	156	
35.	Рабінович Вадим Зіновійович	126	
36.	Скорик Микола Леонідович	140	
37.	Славицька Антоніна Керимівна	162	
38.	Солод Юрій Васильович	258	
39.	Столар Вадим Михайлович	135	
40.	Суркіс Григорій Михайлович		/

9 (дев'ять) підписів

**Додаток до конституційного подання  
щодо відповідності Конституції України (конституційності)  
Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»  
від 7 червня 2018 року № 2447-VIII**

№	Прізвище, ім'я та по батькові народного депутата України	№ посвідчення	Підпис
41.	Фельдман Олександр Борисович	375	
42.	Христенко Федір Володимирович	257	
43.	Чорний Віктор Іванович	151	
44.	Шуфрич Нестор Іванович	132	
45.	Полешко Антон Вугаров	407	
46.	Лукани Дмитро Володимирович	401	
47.	Савороненко Анжеліа Костянтинівна	299	
48.	Штепов Дмитро Ігоревич	252	
49.	Ковалів А.В.	262	
50.	Новицький В.В.	269	
51.	Грибко	310	

(підписав) підписав

**Додаток до конституційного подання  
щодо відповідності Конституції України (конституційності)  
Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»  
від 7 червня 2018 року № 2447-VIII**

№	Прізвище, ім'я та по батькові народного депутата України	№ посвідчення	Підпис
52.	Магура С.В	265	
53.	Всього 49 (сорок девять) підписів народних депутатів України.		
54.	Дерівник Управління кадрів Апарату		
55.	Верховної Ради України		Т.Тамашюва 17.07.2020р.
56.			
57.			
58.			
59.			
60.			
61.			
62.			